

Türkiye'nin 122 yıllık sinema öyküsü

Ali Özuyar 'Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi'nde, Osmanlı'da sinemanın yolculuğunu anlatıyor. Gösterime giren filmlerin dönemin sosyo-siyasal olaylarından etkilendiğini söyleyen Özuyar, "İstibdat Dönemi'nde Fransızca ara yazılar sorun değilken II. Meşrutiyet yıllarında 'Türkçe ara yazı isteriz' şeklinde ciddi protestolar yapıldı" diyor.

ERKUT TEZERDİ
İSTANBUL
erkuttezerdi@karar.com

Sinema, yaşadığımız yüzyılın en popüler kitle sanatı. Ancak tıpkı tiyatro sanatında olduğu gibi toplumsal ve siyasal olaylardan fazlaca etkileniyor; kimine göre bulunduğu kabin şeklini almaya çalışıyor, kimine göre ise hayatta kalmak için kendi çıkış yolunu arıyor. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan 'Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi 1895 - 1922' adlı kitabında, adını Lumière Kardeşler'in icat ettiği sinematograf cihazından alan sinemanın Türkiye'deki yolculuğunun İstibdat Dönemi'nde başladığını belirten Özuyar sinemanın, saltanatın kaldırılmasına kadar geçen süreçte dönemin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarına paralel bir seyir izlediğini söylüyor. Özuyar "Örneğin İstibdat Dönemi'nde Fransızca ara yazılar sorun değilken II. Meşrutiyet Dönemi'nde 'Türkçe ara yazı isteriz' şeklinde ciddi protestolara dönüştü ya da bir zamanlar sakıncalı görülmeyen Alman, Avusturya, Macar ve Bulgar filmleri mütareke ve işgal yıllarında yasaklandı... Koşulların belirleyiciliği sinemanın bu topraklardaki ilk 27 yıllık hikâyesini kaçınılmaz olarak döneysel bir değerlendirmeye tabi kıldı" diye konuşuyor.

Sinemanın Osmanlı topraklarına girmesi 1896'da gerçekleşiyor. Ancak sinematograf gibi hem manivelası olan hem de elektrikle çalışan cihazların o dönem gümrükten geçirilmesi sorun oluyor ve bu nedenle araya Fransa giriyor. İzniler alınıyor. Sinematograf operatörü Promio günlüklerinde, cihazın Osmanlı'da nasıl onay aldığına ilişkin şunları anlatıyor: "Türkiye'ye serbestçe girebilmek için Fransız Büyükelçisi'ni işe karıştırmak sonra da birkaç memurun avucuna sanki yanlışlıkla konmuş birkaç kuruşu geri almayı unutmak gerekiyordu." Promio, Osmanlı topraklarını dolaşarak birçok film kayda alıyor. Bunlar arasında Türk Piyadesinin Ge-

çit Töreni, Türk Topçusu ve Boğaziçi Kıyılarının Panoraması gibi yapımlar bulunuyor. Özellikle Kudüs'te çektiği görüntüler Lumière Kardeşler'in kataloglarında bolca yer ediniyor.

Osmanlı'da halka açık ilk sinematografın film gösteriminin Grand Cafè'de, ardından da Galatasaray'daki tramvay yolu döneminde bulunan Sponeck Biraahanesi'nde yapıldığını ifade eden Özuyar, "Bundan önce canlı fotoğrafın ne olduğu Osmanlı toplumunda biliniyordu" diyor. Filmin adı ise 'Bir Trenin Çiotat Garı'na Gelişi'. Tek çekimden oluşan film 'Şimendifer' adıyla izleyiciye sunulmuş. Gösterimi gerçekleştiren kişi Fransız ressam M. Henri Delavallè. Sinematograf yoğun ilgi görünce Ramazan ayında Fevziye Kiraathanesi'nde yeni gösterimler tertipleniyor. Özuyar, şunları anlatıyor: "Canlı fotoğrafın ne olduğu Osmanlı toplumunda biliniyorsa da bu görüntülerin ilk kez perdeye yansması şaşkınlık ve heyecan vericiydi." İlerleyen aylarda haftanın her günü seanslar halinde yapılıyor. Gösterimlerin yapıldığı mekanlar arasında Odeon Tiyatrosu, Concordia Tiyatrosu, Pera Palas, Halep Çarşısı var.

Film gösterimlerini II. Abdülhamid de çok seviyor. Ancak onun izlemek istediği filmler, diğer devletler hakkında; krallar ile kraliçelerin geçişleri, saray yaşantısı, askeri haber niteliği taşıyan veya halkın yaşayışını anlatan yapımlar. Özuyar bu durumu şöyle ifade ediyor: "Cuma selamlıkları dışında Saray'dan çıkmamayı tercih eden II. Abdülhamid de bu filmler sayesinde dünyadaki siyasi gelişmeleri izleyebiliyordu." Osmanlı topraklarında ilk film yapma faaliyetlerini de Yanaki ve Milton Manaki kardeşler üstleniyor. 1907'de çektikleri 'Büyükanne Despina'yla birlikte Osmanlı'da film yapma süreci de başlıyor.

Yanaki ve Milton Manaki kardeşler

Lumière Kardeşler

Sessiz Dönem
Türk Sinema Tarihi
(1895-1922)

Ali Özuyar

